

Avrupa Türk-Hun İmparatorluğu

Erkan Hacıfazlıoğlu

Muhammet KEMALOĞLU^{1,*}

Kitap İncelemesi
(Book Review)

Takvim-i Vekayi
ISSN: 2148-0087

Basım (Published): 30.06.2023
Kabul (Acceptance): 01.03.2023
Gönderi (Submitting): 27.12.2022

Cilt (Vol): 11
No (Issue): 1
Sayfa (Pages): 81-93

Adres:
1 TRT Kurumu Genel Müdürlüğü,
Ankara, Türkiye.
ORCID: 0000-0001-7542-7517

*Sorumlu Yazar (Corresponding); E-
mail: muhammetkemaloglu@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Hun
İmparatorluğu, Büyük Hun Devleti,
Türk Tarihi.

KİTAP İNCELEMESİ (BOOK REVIEW)

Avrupa Türk-Hun İmparatorluğu

Erkan Hacıfazlıoğlu

Altınordu Yayınları, Ankara: 2019, 166
sayfa. ISBN: 978-605-7702-15

Avrupa Hunları ile ilgili günümüz Türk tarihçilerinin akademik çalışmalarına baktığımızda ilk göze çarpanlar arasında, Ali Ahmetbeyoğlu, Ahmet Yılmaz, Cengiz Oğuzhan, Tunç Türel, Hacı Çoban ve Yusuf Gedikli'nin kitap ve makalelerini görmekteyiz.

İncelediğimiz eser, Erkan Hacıfazlıoğlu'nun Avrupa Türk-Hun İmparatorluğu isimli kitabın kısa bir tahlilidir. Kitap önsöz, giriş ve iki ana bölümden

oluşmaktadır. Birinci bölümde Avrupa Türk Hun İmparatorluğu, ikinci bölümde ise Avrupa Türk Hun İmparatorluğunun uygarlığı incelenmiştir. Bu kitap akademik tarzda yazılmış bir kitap olup Avrupa Hunları tarihini günümüze kadar gelen 1500 yıllık önemli olaylarla bağlantı kurarak yazılmış bir eser olması dolayısıyla alanında özgünlüğe sahiptir.

Kitabın “Giriş” kısmında, Avrupa'nın milattan önceki kadim tarihinde Keltler, İskitler vardır. Bunların Türklükle ilgili kökleri yabancı yazarlar tarafından da ortaya konmaktadır. İşte binlerce yıllık Türk kültürünün olduğu topraklara Asya Hun İmparatorluğu'nun dağılmasından sonra gelen göçlerle Avrupa Hun İmparatorluğu kurulmuştur.

Kitabın birinci bölümü; Avrupa Hunlarının kökenleri, yaşadıkları yerler ve köken efsaneleri, Hunların Avrupa'da ortaya çıkışı, Balamir Devri ve kavimler göçü, Batı Hunlarının Reisi Uldız dönemi ve sonrasında Attila dönemi ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Attila'nın Kardeşi Bleda, Margus Barışı [435], Attila dönemi ülkenin sınırları, Attila'nın Balkan Seferleri, Anatolios Barışı [448], Attila'ya suikast girişimi [449-450], Attila'nın Katalaunum [Campus Mauriacus] Muharebesi [451], Attila'nın Roma Seferi [452], Attila'nın dünya hâkimiyeti ülküsü, Attila'nın ölümü ve cenaze töreni, [453], Attila'nın kişiliği ve Attila sonrası oğullarının iktidarı akıcı bir dille ele alınmıştır. Attila sonra kurulan Bulgar Devleti'nin kökeninin Türklüğe dayandığı bilgileri Tuna ve İtil [Volga] Bulgarları kapsamında incelenmiştir. Ayrıca Macarların atası olan Türkler köken efsaneleri ile birlikte anlatılmıştır.

Kitabın ikinci bölümünde ise, Avrupa Hun uygarlığı günümüzle bağlantılar kurularak örf, adet, yaşam biçimleri, eğlenceleri, kadının toplum içindeki yeri başlıklarında incelenmiştir. Ayrıca Yecüc-Mecüc efsanesi ile birlikte Tanrı'nın Kılıcı Attila'nın Fransız, Alman ve Macar halkı üzerindeki etkisi günümüze kadar gelen efsanelerle ele alınmıştır.

Hunlar ile ilgili ilk yazılı belgeyi Urfalı Süryani rahip Efraim vermiştir. *Efraim*, Hunlarla ilgili şu satırları yazmıştır: “*Haykırmaları aslanların kükremelerine benzer, küheylanları üzerinde ufukta bir fırtına gibi uçuşurlar. Orduları ile bir tufan gibi kapladıkları arz üzerinde dehşet saçarlar. Silâhlarına karşı koyacak kimse yoktur.*”

Yazara göre, Avrupa Hunlarının tarihi Asya Hunlarından başlar. Asya Hun İmparatorluğu'nun çöküşü sonrası batıya göç edenler Avrupa Hunlarının temelini oluşturmuştur. Hunlar Batı'ya göçerken önlerinde yer alan kavimleri de batıya itmişler ve böylece *Kavimler Göçü*'nü başlatmışlardır.

Hunlar, liderleri Balamir yönetiminde Volga [İtil] Nehri'ni geçerler [370]. Sonra da Büyük Türk Başbuğ Uldız'ın Tuna'da görünmesi ile *Kavimler Göçü*'nün ikinci dalgasını başlatırlar [375]. Bizans sürekli baskı altında tutulur. Başbuğ Uldız'ın

Bizans elçilerine doğan güneşi gösterip “güneşin doğduğu yerden battığı yere kadar her yeri fethederim” sözleri Hunların dış politikasının ana eksenini oluşturur. İşte Hunların Batı’da görünmeleri bu iki liderin etkin politikaları sonucu olmuştur.

Uldız sonrası Hunların başında Karaton, Rua ve Oktar’ı görünür. Bu liderler devleti teşkilatlandırır ve sağlam temeller üzerine oturturlar. Bunlardan sonra Attila tarih sahnesine çıkar ve halen Avrupalıların üzerinde etkisi devam eder.

Kitapta Balamir adında bir isme rastlıyoruz. Balamir’in bir Hun hükümdarı mı yoksa komutanı mı olduğu bilinmemektedir. Balamir, Kuzey Karadeniz’in doğusunda yer alan, Kuban ve Terek Nehri arasında yaşayan Alanları yenmiş ve batıya doğru göçe devam etmişlerdir. Balamir yönetiminde Volga [İtil] Nehri’ni geçmişlerdir [370]. Bu komutan öncülüğünde Hunlar Volga, Don ve Kafkasya arasında yaşayan Alanları batıya sürmüşlerdir. Hunlar at üstünde öne ve arkaya ok atmayı iyi biliyorlardı. Oysa Alanlar iyi bir süvari olsalar da at üstünde ok atma kabiliyetleri yoktu. Alanlar için “uşaklığı bilmezler, çünkü hepsi asil kandan gelirler” diye söylene de bu mağlubiyetten sonra Hunların tahakkümü altına girmişlerdir.

Balamir, emrinde bulunan Alanlar ile birlikte, önce Doğu Gotlarına [Ostrogotlar] saldırmış ve bu devleti yıkmıştır [373/374]. Bu yenilgi sonucu Doğu Got Kralı Ermanarich intihar etmiştir [373/374].

Hunlar bu zaferler sonrası galibiyet sarhoşluğu içinde olmazlar; Doğu Gotları kendi yurtlarında kalabilecek ve hatta kendi krallarını seçebileceklerdi. Doğu Gotları, Withimir adında bir kralı başlarına geçirirler. Yeni kral imparatorluğu yeniden diriltmek için çaba içine girer. Bunun üzerine Hunların kumandanı Balamir, Doğu Gotlarına iyi bir ders vermenin planını yapar. Önce Gotlar arasında ikilik yaratırlar; sonra da Doğu Gotlarına saldırırlar ve Doğu Got Kralı Withimir’i savaş meydanında öldürürler [375]. Doğu Got Kralı Withimir’in yerine Hunlar, kendilerine bağımlı *Hinimund* adında bir kral atarlar. Hunlar, “hayret edilecek bir hareket kabiliyeti ve gelişmiş bir süvari taktiği” ile Dinyeper Nehri kenarında yaşayan Batı Gotları’nı [Vizigotlar] da çökertirler. Bunun üzerine Vizigotlar batıya doğru kaçarlar [375]. Bu kaçış büyük bir göçün başlangıcıdır.

Hun saldırıları ile kendilerine 17 kavmin itaat ettiği Ostrogotların ‘*sanal imparatorluğu*’ yıkılmış olur [374-375]. Bu yenilgi ile bir kısım Ostrogotlar, batıya, Vizigotların [bugünkü Romanya] yanına kaçarlar. Hunların bu ilerlemesi karşısında savunmaya geçen Vizigotlar da ağır bir yenilgi alırlar. Vizigotların büyük kısmı güneye, bir kısmı da batıya Karpatları geçerek Macar Ovası’na sığınır.

Bu Germen kavimlerini [Gotlar, Gepidler, Vandallar vs.] Romalılar, barbarlar olarak isimlendirmişlerdi. Hunlara mağlup olan Germenler önlerindeki kavimleri yurtlarından ederek yerlerine yerleşirler. Hun saldırılarından kaçan ve Tuna Nehri’ni geçen Batı Gotları [vizigotlar], Roma İmparatorluğu’na sığınma talebinde bulunurlar [376].

Kavimleri iterek büyük bir göç dalgası yaratan Hunlar, Roma’nın çöküşünü hazırlamışlardır. Hunlar ilerleyişlerine Gotlardan, Alanlardan ve Germen kavimlerinden oluşturdukları yardımcı kuvvetlerle devam ederler. Bu öncü birlikler ilk defa 378 baharında Tuna’yı geçer ve Romalıların direnmesi olmaksızın Trakya’ya kadar ilerlerler.

Hunlar, Roma İmparatoru I. Theodosios’un ölüm yılında [395] iki cepheden harekete geçerler. Bir kısım Hunlar Balkanlardan Trakya’ya ilerlerken, bir kısmı da Kafkaslar üzerinden Anadolu’ya yönelirler. Hun Devleti’nin Don Nehri yöresindeki *doğu kanadı* tarafından yapılan Anadolu akını, Basık ve Kursık adlı iki başbuğ komutasında idi. Bu akınlar Romalıları olduğu kadar Sasanileri de korkutmuştu.

Bu olaylardan sonra Romalılar, Hunları yakından tanırlar. Artık Latin ve Bizans kaynaklarında Hunlar ile ilgili bilgiler yer almaya başlar. Hunlar ile ilgili ilk bilgiler şu şekildedir: “*Ulaşılması imkânsız dağlık bölgelerde yaşayan Hunlar, birdenbire korkunç bir kuvvetle Gotlara saldırıp onları kargaşaya soktuktan sonra, oturdukları yerlerden sürdüler. Gotlar kaçışlarında Tuna Nehri’ni geçtiler.*”

Uldız Dönemi ile ilgili ise, O’nun Batı Hunlarının komutanı, Balamir’in oğlu veya torunu olduğu bilgisidir. Batı’da Hun baskısı, 400 yılına doğru başbuğ Uldız¹ kumandasında gücünü hissettirmiştir. Uldız, Attila devrinde takip edilen dış siyasetin esasını şu şekilde ortaya koymuştur: “*Doğu Roma, yani Bizans daima baskı altında tutulacak, Batı Roma ile iyi münasebetler*

¹Uldız = Yıldız

devam ettirilecekti". Bu şekilde Bizans, Hun etkisi altına alınacak ve Batı Roma'ya saldıran kavimlerin aynı zamanda Hunların da düşmanı olması münasebetiyle Batı Roma ile birlikte hareket etmek gerekecektir.

Kitapta ayrıca şu bilgi de yer almaktadır: Hunların Bizans'ı sürekli baskı altında tutmasının bir sonucu olarak, Peter Heather şöyle der: "*Constantinopolis'in surları Hun saldırılarını gören Bizans tarafından 410 yılında inşa edilmiştir.*" Bu surlar ancak top icat edildikten sonra 1453'te Fatih Sultan Mehmet tarafından aşılacaktır. Uldız, Hunların batı kanadı sorumlusuydu. Doğu-Batı Roma İmparatorluğu ile ilişkileri o yürütüyordu. 376'dan sonra Hunların saldırıları ile Gotlar ve Alanlar batıya kaçarak Roma İmparatorluğu'nun sınırları içine yerleştiler. Hunlar, 375-400 arasında, Doğu Roma İmparatorluğu topraklarına saldırmazlar. Got paralı askerlerinin komutanı Gainas ise 400 yılının yaz aylarında Doğu Roma İmparatorluğu'nun başkenti Constantinopolis'i [İstanbul] fetheder ve gerçek bir terör estirir. Gainas, imparatorun sarayını yakar, yağmalarda bulunur ve sonra da Tuna'nın kuzey kıyılarına yani eski anayurtlarına geri döner. Bu sırada Gainas, hiçbir saldırı beklemediği bir anda, Hun saldırısına maruz kalır ve çok ağır bir yenilgiye uğrar. Uldız, Got paralı askerlerinin komutanı Gainas'ı öldürür ve kafasını yeni yıl armağanı olarak *Constantinopolis'e* gönderir [3 Ocak 401]. Doğu Roma İmparatoru için bu çok büyük bir armağan olur ve bunun karşılığı büyük hediyeler gönderir. Böylece, Uldız ile Doğu Romalılar arasında bir iş birliği gerçekleşmiş oluyordu ve tahminen bu iş birliği, Hunlara yıllık haraç ödenmesini de içeriyordu.

Fazlıoğlu, Uldız'ın Tuna'da görünmesi ile *Kavimler Göçü'nün* ikinci dalgası [375] başladığını iddia etmektedir. Asding Vandalları, Hunlardan kaçan Vizigotlar İtalya'da görünmüşlerdi. Bu Got tehlikesi Roma tarafından güçlükle önlenmiştir [Nisan 402]. Fakat daha korkunç bir barbar belirir ki, bu da Hun korkusu ile yerlerini terk etmiş kavimleri² *'demir yumruğu altında birleştirmiş'* olan ve Roma'ya saldıran *Radagais* idi. Radagais, İtalya'da çok büyük tahribat yapıyor, Roma'yı yeryüzünden kaldıracığını ilan ediyordu. Hiç kimse tarafından durdurulamayan bu barbar lideri ancak Türkler durdurmuştur. Uldız'ın kumandasındaki ordu ile Floransa'nın güneyinde [Feasulae] savaşan

² Vandalları, Suebleri, Kuadları, Burgondları, Saksonları, Alamanları...

Radagais yenilir ve yakalanarak idam edilir [Ağustos 406]. Böylece Uldız, Roma'yı büyük bir beladan kurtarmış olur.

Uldız 404-405 yıllarında ve bilhassa 409 yılında Tuna'yı geçerek Bizans'a Hun gücünü göstermiştir. Tuna'yı geçtikten sonra Moesia Eyaleti'nde, nehrin çok ilerisinde yer alan Castra Martis Kalesi'ni ele geçirmiştir. Daha sonra Trakya'ya ilerlemiş ve sonra da Romalılar barış talebinde bulunmuşlardır. Romalılar bu arada Uldız'ı rüşvetle elde etmeye çalıştıkları bilgisi vardır ama başarılı olamazlar. Uldız, barış yapılması karşılığı olarak imkânsız bir bedel ister. Barış için Uldız'a gönderilen Trakya Genel Valisi'ne doğan güneşi gösterip “*güneşin doğduğu yerden battığı yere kadar her yeri fethederim*” sözleri ile meydan okur. Romalılar bu teklifi kabul etmezler. Sonra da Doğu Roma toparlanarak Uldız'ı Tuna'nın kuzey kıyılarına kadar tazyik eder.

Sonuç olarak, Hunların yerlerinden ettikleri kavimlerin batıya doğru kaçmasıyla başlayan *Kavimler Göçü*'nün [375] Avrupa tarihine büyük etkisi olmuştur. Şöyle ki, batıya göçen kavimlerin birleşmesi ile Avrupa'da yeni milletler oluşmuş, Roma imparatorluğu Doğu ve Batı olarak ikiye ayrılmış [395], konumuz olan Avrupa Hun İmparatorluğu kurulmuş, doğudan gelen göçlerin tazyikine dayanamayan Batı Roma İmparatorluğu çökmüş [476], İlk Çağ'dan Orta Çağ'a geçilmiş ve Avrupa'da derebeylik rejimlerinin kurulmasına zemin hazırlanmıştır.

Uldız'den sonra (410'dan sonra) Karaton'un (kara elbiseli anlamında) tahta oturduğunu görmekteyiz.

422 yılından sonra Attila'nın amcası Rua'yı³ (kardeşleri: Muncuk, Aybars ve Oktar) Hun tahtında oturduğu bilgisi vardır. Attila'nın babası Muncuk erken vefat etmiştir. Amcası Rua ise, Uldız'ın siyasetini takip ederek, Bizans'ın Hun topraklarında kavimleri birbirine düşürmek için *casusluk* faaliyetlerinde bulunduğu gerekçesiyle Balkan Seferi'ni düzenlemiştir [422]. Bu sefer sonucu Bizans 350 libre altın vergiye bağlanmıştır. Bizans tarihçisi Priscus bu barışla ilgili, “*Rua'dan barışı 350 libre altınla satın almış olan II. Theodosios*” şeklinde anlatır.

Rua 434 ya da 435 baharında ölür. Bizans kudretli bir düşmandan kurtulduğu için sevinmiş, başkent patriği Proclus ise vaazlarında; Tanrı'nın,

³ Diğer kardeşler ise Muncuk, Aybars ve Oktar'dır.

dindar İmparator Theodosios'un dualarını kabul ettiğini ve böylece Bizans üzerinden bir tehlikeyi kaldırdığını söylemiştir.

Hunların Trakya'yı tahrip ederek Constantinopolis'e doğru ilerlemeleri sırasında muhtemelen Rua'nın ölümü [434] ile geri dönmeleri Bizans için büyük bir şanstır. Ancak Bizans'ı, artık Rua'dan daha büyük bir tehlike bekliyordu. Hunlarla barış görüşmelerinde bulunan Bizans elçilik heyeti; Rua'yı da gölgede bırakan, Avrupa'nın korkulu rüyası olan ve yüzyıllar boyu unutulmayan bir hükümdar ile karşılaşır. Şimdi Avrupa'da Attila dönemi başlayacaktır.

Eserde, Attila dönemi daha kapsamlı anlatılır. Attila'nın 400'lerin başında Macar Ovası'nın bir yerinde dünyaya geldiği ve babasının adının Muncuk, annesinin adının ise bilinmediği bilgisi vardır. Muncuk, 420'lerin sonları ile 430'ların ortalarında Hunların lideri olan Oktar ile Rua'nın kardeşidir. Muncuk'un oğlu olan Attila, kesinlikle iyi yetişmiş bir hanedan mensubuydu. Ammianus'un [325/330- 395/400] dediği gibi yurtsuz, yarı aç bir barbar çocuğu olmadığı gibi tarla farelerinin derilerinin bir araya getirilip dikilmesiyle yapılmış kıyafetleri lime lime olana kadar giyecek biri de değildi. Tarihi tek taraflı yazarların tuzağına düşmemek gerekir.

Attila adının ne anlama geldiği konusunda farklı görüşler vardır. Birçoğu bu adın Volga Nehri'ne Türklerin verdiği *Etil/İtil* adından geldiğini ifade eder. *Etil*, aynı zamanda büyük nehir anlamına da gelir. Bu saptamaların yanında ünlü Macar Türkolog Gyula Nemeth [1890-1976] şu tezi savunur: “*Attila'ya Türkler arasında Ata adı verilmişti ve daha sonra bu adın Gotların ifadesiyle isminin Attila olduğu bilinmektedir. Şunu da belirtmekte yarar var; Attila'nın adı yetişkin adıdır. Yani Hun kralının çocukluğunda herhalde başka adları da vardı.*”. Fransız Türkolog Jean-Paul Roux ise, Attila'nın adı ile ilgili şu yorumu yapar: “... Volga'nın Türkçe adı *İdil* ya da *Etil* de bu adla ilişkilendirilir.”

Ata kelimesinin anlamının derinliğini Attila'dan yaklaşık 1500 yıl sonra Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusunda da görürüz. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu *Mustafa Kemal'in*, *Atatürk* soyadını almasıyla birlikte, doğuştan gelen ismiyle anılmayıp Atatürk ismiyle anılması bir Türk geleneğinin devamının göstergesidir. Yazar burada *Ata-Türk* isminin anlamına da J. P. Roux'un satırlarını aynen aktararak değinerek: “... *Mustafa Kemal, Türkiye'nin cisimleşmiş örneği, bütün bir halkın iradesinin temsilcisiydi ve*

‘Türklerin Atası’ değil ‘Ata Türk’, yani ‘Ataları gibi Türk’ anlamına gelen Atatürk adını aldı.” der.

Attila'nın Hükümdar Olduktan Sonra Bizans'la İmzaladığı Margus Barışı (435) antlaşması kitapta önemli bir yer tutar. Doğu Roma [Bizans] ile Rua arasında sürdürülen barış görüşmeleri Rua'nın ölümü sonrası durmuştu. Daha sonra barış görüşmeleri Attila zamanında barış antlaşması ile sonuçlanmıştır [435]. Bu antlaşma bize Attila'dan önce iyi teşkilatlanmış bir ordunun olduğunu gösterir. Aksi halde böyle bir barış antlaşmasının imzalanması mümkün değildir. Margus Şehri'nde⁴ Attila ve kardeşi Bleda, Romalı elçileri surların dışında karşılarlar ve dinlenmelerine dahi izin vermedikleri elçilere at üstünden taleplerini, barış şartları olarak yazdırırlar. Bu muazzam bir güç ve özgüvenin yansımasından başka bir şey değildir. Bu antlaşma *Margus Barışı* ya da *Konstantia Barışı* olarak adlandırılmıştır. Antlaşmanın yapılması kaynakta şu şekilde yer alır: “*Attila, hiç atından inmedi. Romalılar ise, yere inip yukarıya doğru Hunlara hitap etmenin kendilerini küçük düşüreceği düşüncesiyle at sırtında gülünç bir duruma düşmüşlerdi.*” Bu antlaşmaya göre; Romalılar, Hun idaresindeki bölgelerden geçen kaçakları barındırmayacak ve hemen geri gönderecek, Romalılar Hunların savaştıkları hiçbir halka müttefik olmayacak, Romalı tüccarlarla eşit şartlarda ticaret yapılacak ve 350 libre [ortalama 450 gr] altın vergi iki katına çıkarılacaktır.

Yazar, Orta çağ Doğu Avrupa tarihi Profesörü Peter Vaczy [1904-1994] Margus Barışı ile ilgili “*Bu anlaşma Bizans Devleti için son derece onursuz bir anlaşmaydı. Ama elden ne gelirdi. Korkunun egemen olduğu bu ortamda istenilen vergileri vermekten ve dayatmaları kabul etmekten başka çare kalmamıştı.*” yorumunu aktararak konuya açıklık getirmeye çalışır.

Attila'nın Balkan Seferleri (441-442-447) ve İstanbul'u İlk Kuşatan Türk Hükümdar Olması önemli bir husustur. Kuzey Afrika Vandal Kralı Geissarikh, Akdeniz'deki hareketini engelleyen Bizans'a karşı Attila'dan yardım ister. Bu yardım talebine Attila olumlu yanıt verir. Attila, önce Margus'u ele geçirerek I. Balkan Seferi'ne başlar [441-442]. Sonra ise Belgrad ve Niş üzerinden Trakya'ya giderken, Batı Roma'nın aracılığı üzerine Bizans'a düzenlediği bu seferi durdurur. Roma orduları Başkumandanı *Aetius*, Doğu Roma'nın Margus Antlaşması'na uyacağını garantilemek üzere kendi *oğlunu* Hun sarayına rehine

⁴ Bugünkü Orsaje-Dobruca.

olarak gönderir. 445 yılına gelindiğinde ise; Attila'nın kardeşi Bleda'nın ölümü ile Attila tahtta tek başına kalmıştır. Bu dönemde Attila, Batı Asya ile Orta Avrupa'ya hâkimdir. Doğu ve Batı Roma'nın Attila'ya karşı koyabilecek bir gücü yoktu. Attila artık dünyayı fethetmek istiyordu. Bunun için de dönemin inancına göre "Savaş Tanrısı Ares'in Kılıcı"na sahip olması gerekiyordu. İşte bu sırada bir çoban tarafından "Savaş Tanrısı Ares'in Kılıcı" bulunarak Attila'nın eline verilmiştir. Artık bu kılıcın sahibi olan Attila'ya Tanrı yeryüzüne hükmetme yetkisini tevdi etmiş oluyordu.

Bu satırlardan anlıyoruz ki; Attila, önce insanların inanç dünyalarına girerek oraları fethetmiştir. Bu, onun siyaset oyununu çok güzel oynadığını gösterir. Savaş Tanrısı Ares'in Kılıcı'nın bir çoban tarafından bulunarak Attila'ya getirilmesi ve böylece dünyayı fethetme yetkisini Tanrı'dan alması manidardır!

Attila yaptığı ittifaklarla büyük bir ordu kurmuştur. Orduyu tıpkı Asya Hunlarındaki gibi sağ ve sol kol olarak ikiye ayırmıştır. Attila, Roma Ordusu ile Campus Mauriacus düzlüğünde karşılaşmış; çarpışmayı öğleden sonra oldukça geç bir saatte başlatmak için beklemiştir. Savaşı bu kadar geç başlatmasının sebebi ise işler kötüye giderse gecenin karanlığından yararlanarak geri çekilmektir. Nihayet 451'in haziran ayının sonunda dönemin en kanlı savaşı yapılmıştır. Jordanes savaşın ortasında Attila'nın askerlerine bir konuşma yaptığını anlatır. Bu konuşmada Attila şunları söylemiştir:

"Hunlar! Pek çok ulusa karşı zaferlerinizden ve dünyayı fethettikten sonra buradasınız... Savaş sizin için hayat tarzından başka ne ki? Cesur bir adam için intikamı kendi eliyle almaktan daha tatmin edici ne olabilir? Tabiat bizim üzerimize bu ağır görevi yüklüyor. Ruhlarımızı şiddetli bir öç ateşiyle doyurmak gibi şevkle haydi düşmana saldıralım, çünkü savaşta saldıranlar her zaman daha cesurdur... Yaralılar ödül olarak düşmanlarının ölümünü istesinler; sağ salim zarar görmeyenler, öldürdükleri düşmanla övünsünler... Düşmana ilk mızrağı ben atacağım. Şayet herhangi bir asker, Attila savaşırken, hareketsiz kalabiliyorsa, o zaman, o zaten ölmüş olmalıdır."

Yazar bu konuşmanın bir benzerini ise Sultan Alparslan'ın 1071'de Malazgirt'te yaptığını görürüz. Alparslan ise askerlerine savaş meydanında seslenişi ile kıyaslar;

Takvim-i Vekayi

“Şehit düşerse vurulduğu yere gömülmesini ve oğlu Melikşah’a tabi olarak hareket etmelerini, kendisinin din ve devlet uğrunda bir er gibi savaşacağını, savaştan korkanların çekip gitmelerini, kaçanları öbür dünyada ateşin bu dünyada da alçaklığın beklediğini, şehit olanların cennete gideceklerini, sağ kalanların ise dünya nimetleriyle bollanacağını”, devamında ise, “...Bugün burada ne emreden bir Sultan ne de emir alan bir asker vardır. Bugün ben de sizlerden biri olarak sizinle birlikte meydanda savaşacağım. Biz Müslümanların eskiden beri yapa geldikleri bir gaza yapıyoruz.”

Devamında ise Mustafa Kemal Paşa'nın ise Çanakkale Savaşı'nda askerlerine “Ben size taarruzu değil ölmeyi emrediyorum” ve Sakarya Meydan Muharebesi sırasında ise “Her karış toprak vatandaş kanı ile sulanmadıkça terk edilmeyeceği” sözleri yüzlerce yıllık Türk Devlet geleneğinin bir devamı olduğunu gösterir.

Attila'nın Ölümü ve Cenaze Töreni [453] eserde, “Attila, Burganya Kralı'nın kızı İldiko ile evlendiği gece burnundan kanlar akmış ve şüpheli bir şekilde ölmüştür [453'ün İlkbaharı].” şeklinde geçer. Attila'nın gerdek gecesi ölmesi ile ilgili çeşitli görüşler vardır. Attila'nın ölümü ile ilgili kimi kaynaklar bilinmeyen bir hastalıktan öldüğünü, kimi kaynaklar ise hatunu tarafından öldürüldüğünü ifade eder.

Attila'nın defin törenini dönemin tarihçisi Priscus şöyle anlatır:

Attila'nın bedenini, kralların kudretini gösteren üç şeyden, birincisi altından, ikincisi gümüşten ve üçüncüsü muhkem bir demirden yapılmış tabutlar ile sardılar. Bu madenlerden demir; boyun eğdirdiği halkları, altın ve gümüş ise her iki imparatorluktan onur payesi aldığını simgeliyordu. Attila'yı defnetme işini yapanları, yaptıkları işin korkunç karşılığı olarak öldürdüler. Ve böylelikle, defin yapılır yapılmaz, defnedenlerin üzerine ansızın ölüm çöktü.”

Hacıfazlıoğlu, buna benzer bir defin töreninin Cengiz Han'ın [1162-1227] ölümü sonrasında olduğunu iddia etmektedir ve Cengiz Han'ın defin töreni ile ilgili Jack Weatherford'un şu bilgilerini aktarır:

“Sık tekrarlanan bir söylentiye göre, cenaze alayındaki askerler kırk günlük yolculuk sırasında karşılarına çıkan her insan ve hayvanı öldürdü, gizli cenaze töreninden sonra sekiz yüz atlı gömüldüğü yerin üzerinde gezerek

mezar yerinin kaybolmasını sağladı. Bu söylentilere göre, mezarın yerinin öğrenilmemesi için bu atlılar daha sonra bir başka asker grubu tarafından öldürüldü; daha sonra bu asker grubu da bir başka savaşçı grubu tarafında katledildi, böylece mezarın yerini gören kimse olmadı.”

Erkan Hacıfazlıoğlu Attila'nın Ölümü Sonrası İmparatorluğun Dağıldığını yazar. Attila öldüğü zaman bir taraftan Atlas Okyanusu üzerindeki adalara, diğer taraftan İran'a belki de Altaylara kadar uzanan büyük bir imparatorluk bıraktı. Bu imparatorluğun merkezi de Doğu Avrupa'daki *Macar Ovası* idi. Attila'nın ölümünden sonra güçlü bir liderin çıkmaması ve oğulları arasındaki taht kavgaları imparatorluğun çöküşünü beraberinde getirmiştir. Hun liderler sağ elleriyle sol ellerini kesmeye başladıkları anda karışıklıklar ardı ardına gelmiş; Hunlara hizmet eden kavimlerin isyanı ile bağımsızlıklarını elde etmeleri imparatorluğu paramparça etmiştir.

Yazar, Macarların Türklüğü ile ilgili olarak da Macaristan'ın İngilizce adının *Hungary olduğunu*, bu adın da Macarların atalarının Hunlar olduğu konusunda dil bilimi açısından bizlere bilgi verdiğini, *Hungary* adının ve Orta-Çağ'dan bu yana *Hunların ülkesi* anlamında kullanıldığını söyler. Macar Türkolog Gyula Nemeth'in "*Macarlar, yüzyıllar boyunca kendilerini Hun diye adlandıran veya Hunlar ile akraba sayan kavimler birliği içinde yaşadılar*", "... *Hunlar ile Macarların aynı halk olduğu tezi doğrudan Macar kaynaklarından da beslenmekteydi. Bizans kaynaklarında Macarlar, Turki ve Ungri adlarıyla geçerler... Kanımca Macarlar Hunları ve onların kralı Attila'yı çok daha eskilerden beri tanıyorlar ve kendilerinin onların soyundan geldiklerini kabul ediyorlardı...*" sözleriyle bu akrabalık ilişkisini pekiştirir.

SONUÇ

Günümüz Türk tarihini, kültürünü ve toplumda medeniyetini öğrenebilmek için en erken dönem Türk tarihini bilmek gerekir. Erken Türk tarihini bilirsek bugünkü yaşam tarzımızın içine serpilmiş olan tek yaratıcıya inanma, atalara saygı, defin ve yas töreni, ölü aşısı gibi günümüzde karşılaştığımız her davranışın kökenini iyi anlarız. Bunu anlayınca da böyle büyük bir tarihe sahip olan Türk Milleti ile gurur duyarız.

Takvim-i Vekayi

Avrupa Hunlarının tarihi bir bakıma Attila'nın tarihidir. Dünya tarihine damga vuran Attila, Avrupalıların her daim hafızasında yer etmiştir. Attila'nın etrafında şekillenen Avrupa Hun tarihi batılıların çok ilgisini çekmiş ve yüzlerce kitap, roman ve makalelere konu olmuştur. Ne yazık ki ülkemizde bu Türk hükümdar Attila ile ilgili yazılmış bir iki kitap haricinde bir kaynak yoktur. İşte bu ihtiyaçla yola çıkılmış ve Avrupa Hunlarının en özgün yönleri bilimsel kaynaklara dayanılarak yazılmıştır.

Yazar, Avrupa Hunlarının tarihi Asya Hunlarından başlar görüşündedir. Asya Hun İmparatorluğu'nun çöküşü sonrası batıya göç edenler Avrupa Hunlarının temelini oluşturmuştur. Hunlar Batı'ya göçerken önlerinde yer alan kavimleri de batıya itmişler ve böylece Kavimler Göç'ünü başlatmışlardır. Avrupa Hunlarının dağılmaları sonrası ortaya çıkan halklardan birçoğunun içinde Türk etkisi görülür. Ancak zamanla buldukları topraklar içinde yerli halklarla kaynaşır ve erirler. Bugün Türk kökenli oldukları konusunda çokça tez ileri sürülen Bulgarlar ile Macarlar, Avrupa Hun İmparatorluğu'nun çöküşü sonrası ortaya çıkmışlardır.

Yazar kitabını, *“Hunların tarihini yazarken, Büyük Hun İmparatorluklarının serüvenini heyecan içinde, Asya'dan Avrupa'ya bir süvari olarak takip ettim. Atalarımızın yaşadıkları müthiş olayları bir cerrahın hastasına müdahale etmesi titizliği ile ele almaya çalıştım. Onlarla birlikte yaşadım; zaferlerini, acılarını... Devletin kuruluşundaki güçlüklerle, isyanlara ve oğulun babayı- kardeşin kardeşi öldürdüğü olaylara şahit oldum. Velhasıl, atalarımız Hunların arasında, o dönemin ruhu içerisinde gezindim... Değerli okuyuculara tavsiyem odur ki siz de bir Hun askeri, beyi, komutanı ya da bir hükümdar olarak okuduklarınızı değerlendirin. Ve böylece dönemin ruhunu yakalayın, yaşayın...”* diyerek sonlandırır.

KAYNAKÇA

- Ahmetbeyoğlu, A. (2001). Avrupa Hun İmparatorluğu, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Ahmetbeyoğlu, A. (2003). "Büyük Hun Hükümdarı Attila", Manas Journal of Social Studies, C. IV, S:7, s. 1-20.
- Ahmetbeyoğlu, A. (2014). Atilla'nın Sarayında Bir Romalı, Grek Seyyahı Priskos'a Göre Avrupa Hunları, I. Baskı, İstanbul Yeditepe Yayınevi.
- Cengiz, O. (2016), Attila, İstanbul: Bilgeođuz Yayınları.
- Çoban, H. (2019). "Atilla ve Avrupa Hunları- Batı Roma İlişkilerinde Evlilik Meselesi". Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 7 (17), 57-68.
- Gedikli, Y. (2021). Avrupa Hunları ve Avrupa Hun Türkçesi Dil ve Tarih/Coğrafya, Arkeoloji, Kültür, Uygarlık, İktisat, Tarım, Ticaret İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Hacıfazlıoğlu, E. (2019). Avrupa Türk-Hun İmparatorluğu, Ankara: Altınordu Yayınları.
- Türel, T. (2015). "Ammianus Marcellinus, Priscus ve Iordanes"de Attilâ ve Hun Tasvirleri", Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Yıl: 12, S: XXIII, s.325-346.
- Yılmaz, A. (2016). "Attila'nın Siyasi Hayatı, Şahsiyeti ve Karakteri". Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2 (1), 0-0.